



Esterházy Péter:

Európai egyszeregy.

Ne kerteljek, a szolidaritás gesztusa irányítja e lapba az írásomat. Ó, vajh olyan szellemi térben élnénk (már), amelyben természetesen fogalmazódhatna meg némely ellenkezésem, ellenérzésem az újságírással, a médiával szemben, általában és a miénkkel konkrétan, amelyben nem kell hősnek tekintenem azt, aki a dolgát teszi, amelyben nincsen szükség gesztusokra, csak, mondjuk, munkára. Régi, ismerős reflexeknek vagyunk kiszolgáltatva – de már a történelmi húzás is oda.

Én talán most értettem meg az ötvenes évek öncsalási mechanizmusát, most, a demokráciában. Ennek lényege: hogy nem hiszünk a szemünknek. Itt tartunk.

Végezzük el a következő kísérletet. Tekintsük a rádiós ügyet színházi szcénának, és akarunk rendezőként finoman, lépésenként keményítsünk be. Ne százhuszonkilenc, hanem öt-százhuszonkilenc, ne csak elbocsátás, kis megalázások, leltározások, hanem a rendészek keverjenek le mindenkinek, vagy csak a férfiaknak, vagy a volt párttagoknak: egy-egy taslit. Kettőt. Pofont. Hármat. Sózzanak oda. Satöbbi (Artaud!). Anyád.

Nem fogunk találni semmikor egy olyan pontot, amikor biztosak lehetnénk abban, hogy mondjuk... valaki fittyet hányva, hogy a 129-ből hajdanán hányan álltak ki mellette, egyáltalán mindennek fittyet hányva, csak valami laza humanista, demokrata parancsnak engedve, felféhen fölállna, s mondaná, ezt már nem. Nincs ilyen pont, ilyen már. Én sokáig azt hittem, van, van ilyen demokratikus minimum, konszenzusfieni, ahol megvethetjük a lábunk. Nincs ilyen. Ugyanazon sötét mélység fölött ingunk, mint a Balkán. Hiszen ha ott lett volna ilyen pont, akkor nyilván szóltak volna egymásnak, hogy hát a feleségem testvére csak ne lőjek, vagy ha mégis, legalább a kórházat ne lőjük rommá, hisz holnap mindkettőnket odavisznek, s ha nem vihetnek, meghalunk. Testvér agyonlőve, kórház – milyen kórház?

Adolgoz ugyan tényleg bonyolultak, és természetesen folyamatukban vizsgálándók – ám el kell érniük, hogy higgyünk a szemünknek. Nem az én szememnek, hanem ki-ki a magáénak. Nem tudván fölhagyni a szót értés gyermekded (elvi) igényével (egyre kevésbé bizakodásból, sosem lelki higiénés gyakorlatozásból, egyre inkább abból a rideg meggyőződésből, hogy mindegy, mi az értelem mindennek, a magyar nyelvnek tartozom evvel-avval, hogy bizonyos mondatok le legyenek írva; magasztosság bezárva) – az első lépés ismét nyelvi-logikai volna. Megint: bizonyos mondatokat ne legyen szabad leírni, kimondani. Ne legyen lehetséges. (Te jó ég, hogy azt ne mondjam, Istenem, mennyi minden lett itt lehetséges. Folyamatosan romlanak a reflexeink, emelkedik a fölháborodási küszöb, ami roppant veszélyes. Lásd **Eörsi István** meghurcoltatását.) Nem valaki tiltaná, hanem az a bizonyos európai hagyomány. Minimal art. Itt a hülyeség tévedésként akceptálható, tehát az mondható, hogy teszem azt, a rádióban végre megtörtént a rendszerváltás, ki a komcsikkal etc. Ez elhelyezhető az európai tradícióban, ez egy bődületes marhaság, egy nem igaz, úgynevezett hazug, érthető állítás. De azt már nem lehetséges egymás után mondani, hogy egy: adtunk százmilliót az elbocsátásokra, kettő: semmi közünk az elbocsátásokhoz. Ezt nem lehet. Tehát én európaiságon most nem valami finom ugarellenes magatartást értenék, lehetne éppen, csupán egészen keveset, a logika kicsi elemi kényszereit. Vagyis nem azt kívánom, lássuk be, 2×2 az 4, hanem, hogy az egy szám, 3, 81, majd kiforrja magát, de azt ne lehessen mondani, hogy 2×2 az autóbusz vagy gumipitypang vagy Fedák Sári.

Ha 2×2 nem valami háromszerűség, akkor nincs megállás. Egyik lépés követi a másikat, s már rég késő, amikor észrevesszük, hogy a lépéseket mi tettük meg, mi csoszogunk itten, önmagunk szerény esélyeiből a történelmi züllésbe. No persze az európaiság fölrúgása is része az európaiságnak.